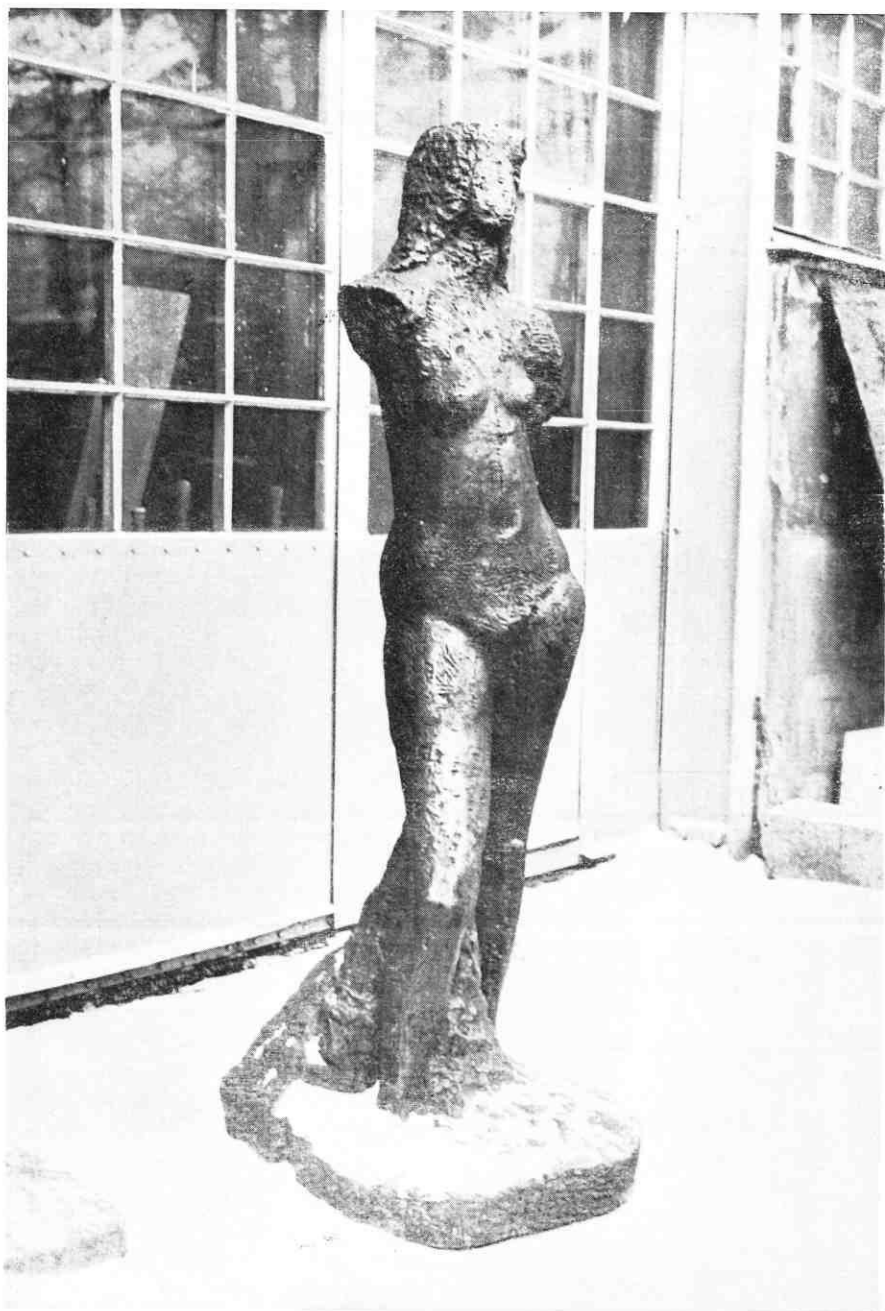

fritz wotruba

umjetnički paviljon
zagreb
12. 2. — 7. 3. 1971.

mladenka šolman

Fritz Wotruba, jedan od najznačajnijih suvremenih kipara Austrije, prezentiran je zagrebačkoj publici izložbom koja je obuhvatila raspon njegova djela od godine 1946. do 1969. Uzimajući u obzir da se njegovim povratkom u Beč, nakon emigracije u Švicarsku za drugoga svjetskog rata, jasno manifestirao zahtjev određenog poimanja skulpture, kojemu je dotadašnji rad služio kao priprema i uvod — izložba se temeljila na onim djelima koja u evolutivnom slijedu pokazuju, mogli bismo reći, logično nadovezivanje jednih oblika na druge.

»Plastičnost, statika, masa, ravnoteža i jedinstvo«, Wotrubini ideali kako ih određuje Herbert Read, nalazili su svoj materijalni izraz u oblicima strogog tektonskog reda, odsutnosti pokreta, elementarnim položajima tijela. Ljudska figura bila je i ostala glavna tema njegovih skulptorskih preokupacija, ali ne u mnogoznačnosti njezinih pojedinačnih manifestacija, nego u traženju biti korpusa shvaćenog kao zgrade u kojoj se oblici vežu i gdje ritam elemenata određuje cjelinu. Taj graditeljski impuls tjerao ga je da raščlanjuje, da traži i uočava zakonitosti i logiku pojedinih partija tijela da bi tijekom svoga rada na tim zakonima uspostavio nove cjeline u kojima se gubila doslovnost uzora, ali je ostala njegova suština.

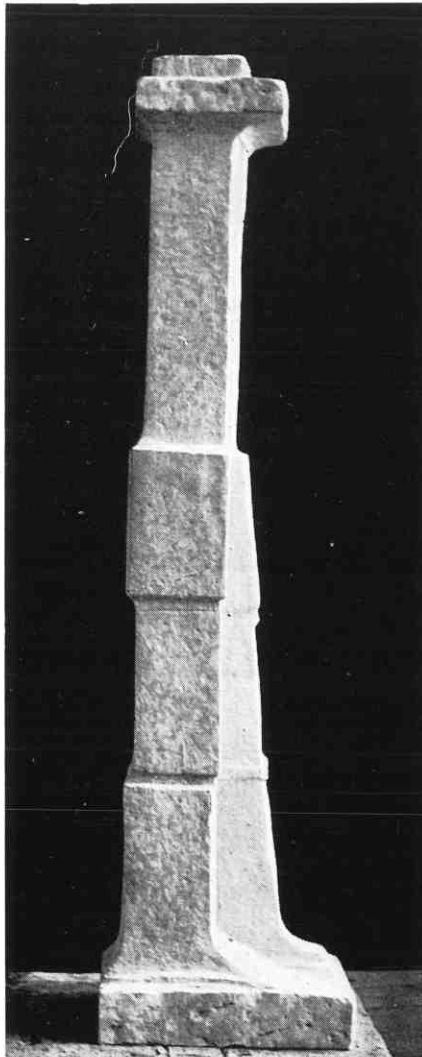
U Figuri koja stoji iz godine 1946, iako još unutar tradicionalnog shvaćanja forme, Wotruba naglašava arhitektoniku tijela, njegovu čvrstinu i izdržljivost.

Ta figura nastala kao memento ratnom pustošenju, bez ruku, s dijelovima nagrižene površine, s glavom bez individualnih oznaka, stoji kao uvod plejadi likova u kojima će živjeti samo opća ideja naše vrste izražena u potpunoj slobodi kiparske imaginacije. U *Figuri* koja sjedi iz godine 1948. Wotruba napušta oblu formu i cjelovito rješavanje tijela. Skulpturu gradi slaganjem partija istaknutih, oštro rezanih ekstremiteta. »Kockasti oblici ne prate anatomiju čovjeka, nego su primarni, oni su mjera po kojoj je napravljena figura. Osnovu čini tijelo, koje dolazi do izražaja usprkos naoko nasilnom pojednostavnjenju... Time je tijelo postalo arhitektura sagrađena od kamenih blokova.«¹ Neobrađene, »rustične« površine, sažetost volumena, zbijenost mase, stroga staturnost u kojima je dokinuta svaka mogućnost pokreta, koncentriranost na masu samu koja se oživljuje iz nekog unutarnjeg žarišta, njihova izvanvremenost, daju tim skulpturama čudesnu prometejsku snagu, život. Pa ako negdje u polazištu otkrivamo Wotrubinu sklonost za arhajske grčke umjetnosti, nalazimo je kao afinitet prema određenom načinu gledanja i shvaćanja forme, gdje u životnoj tragici afirmira vitalnost, snagu i heroizam.

Arhitektonski karakter Wotrubine skulpture izražen potkraj pedesetih godina manifestirat će se sve snažnije idućeg desetljeća. Ne zanemarujući nikada karakter ljudske figure, on se u svom radu usmjeruje sve više izražavanju spoznate zakonitosti odnosa koji se oblikovno manifestira u širokom spektru formi; jedanput su to kubusi, drugi put valjak, u kojima oblikuje ideju. Nije rob jedne sheme kojom bi uniformirao svoje djelo, nego ideja neprekidno traži nove plastič-

ne mogućnosti, a sve jednostavnijim i reduciranim oblikom veću plastičku uvjerljivost i sugestivnost. Tako je *Torzo* iz 1953/54. izdužena, četvrtasta forma koja se blago suzuje u gornjoj partiji i prelazi u sumarno naznačeni volumen glave, dok u donjem dijelu skulptura postaje masivnija i naglašenim prijelazom trupa prema nogama, blagim ispustima ili pomakom ove partije definira lik čvrste tjelesnosti, unutarnjeg mira i čvrstine. Tu već *torzo* neodoljivo podsjeća na stup (karijatidu) i sve će više primati njegove arhitektonske karakteristike. *Torzo* iz 1958. ili još više *Torzo* iz 1961/62. postat će konstruktivni element u kome tek naglašene usjekline ili ispusti, kojima označuje prijelaze, prebacuju formu iz svijeta tehničkog u svijet antropomorfnog i humanog.

Figura, *Figura koja leži*, *Figura koja korača*, *Glava*, *Torzo*, opći nazivi kojima Wotruba imenuje svoje skulpture najbolje nam ilustriraju raspon njegovih tema, težnju da skulptorski odredi svoju spoznaju o ljudskom biću i njegovim vitalnim oznakama. Stoga u kame- nu ili bronzi on prvenstveno određuje osnovni položaj, najčešće vertikalni ili horizontalni koju definira ritmom strogih ili slobodnije tretiranih oblika zavisno o karakteru cjeline, ali bez obzira na stupanj apstrahiranja i slobodu kiparske zamisli zadržava uvijek karakter ljudskog lika. Čak i onda kad, kao u *Figuri VIII* iz 1968, naglašava prkosnu ustrajnost vertikalom koja raste, sastavljena iz nepravilnih četvrtastih oblika, čiji bridovi napuštaju strogi linearizam, i koji se umnožavaju prema bazi, umjetnički preformulirana stvarnost čuva oznake ideje-uzora. *Torzo* iz 1969. on će učiniti daljnji korak u pojednostavnjenju, definirajući skulpturu kao panj čvrstog, voluminoznog podnožja koji prelazi u vertikalni gornje partije korpusa i u opreci masa sugerira vitalitet organizma, njegov rast.

¹ Wilfried Skreiner, Predgovor katalogu izložbe Fritza Wotrube, Umjetnički paviljon, Zagreb, 12. 2. — 7. 3. 1971.

Arhitektonska načela na kojima je Wotruba gradio svoju skulpturu, gdje se samostalno definirane i logične partije vežu u ostvarenju zakonite cjeline, kao da su u njegovu djelu dotjerana do svojih posljednjih konzekvencija. Među radovima posljednjih godina nalazimo djela u kojima taj graditeljski moment ustupa mjesto većoj spontanosti, manjoj kontroli razuma; oblici postaju nemirniji, ekspresivniji, i u svojoj formi i u većem nemiru površine. Doduše, i prije smo nalazili djela (Figura koja leži, 1951) u kojima se već mogu zapaziti slične tendencije, više u načinu obrade nego u karakteru djela, ali su se u nekim radovima (Figura X, 1968, Figura XI, 1969) manifestirale u konačnim rješenjima koja bi mogla postati novo načelo rada. Ako ih izuzmemo kao otvorenu mogućnost, za Wotrubin opus mogli bismo reći zajedno s Wilfriedom Skreinerom: »Wotrubina je umjetnost u pravom smislu riječi klasična, na njegovim skulpturama prevladava red i mir, mjera i ustrajnost. Na njima nema ništa klasično, ali one nose u sebi pečat vječnosti i arhetipske sredenosti, dakle: klasične harmonije.«² Svoju skulpturu gradio je na vlastitim iskustvima kojima su mnogo pridonijeli i rezultati drugih. Asimilirao ih je kao poticaje, nikada kao gotova rješenja.

Treba još spomenuti da smo na ovoj izložbi uz skulpturu vidjeli slike, crteže, litografije, skice za scenografiju i kostime za Kralja Edipa, Antigonu, Elektru, Niebelunški prsten, pa nam se Wotruba pokazao u jedinstvu kompleksnog djelovanja.

